บทบรรณาธิการ

ศูนย์ฝึกผ่าตัดศักยภาพใหม่ของจุฬาฯ ในการเรียนรู้วิชาผ่าตัด

ถนอม บรรณประเสริฐ*

ศัลยศาสตร์และกายวิภาคศาสตร์ เป็นวิชาที่อยู่เคียงคู่กันมาโดยตลอด ศัลยแพทย์ที่ดีจะมีความรู้ความชำนาญกายวิภาคเป็นอย่างดี และศัลยแพทย์ที่เก่งต้องมีทักษะทางศัลยกรรมที่ดีด้วย ทักษะทางศัลยกรรมเป็นสิ่งที่ต้องฝึกฝนหาประสบการณ์ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับพรสวรรค์หรือพรแสวงของแต่ละคนอีกด้วย

หากศัลยแพทย์สามารถ dissect cadaver ได้ทุกเวลาที่ต้องการเพื่อเรียนรู้กายวิภาคที่ตนสงสัย หากศัลยแพทย์สามารถทำ surgical dissection ใหม่ๆ ที่ตนเองยังไม่เชี่ยวชาญจาก cadaver ก่อนที่จะผ่าตัดคนไข้จริงก็จะมีประโยชน์มาก เพราะจะสามารถทบทวนขั้นตอนการผ่าตัด เรียนรู้ความเหนียวความแข็งแรงของเนื้อเยื่อสามารถควบคุมน้ำหนักของ sharp และ blunt dissection ได้เหมาะสม และมีความมั่นใจในการผ่าตัดคนไข้จริงเพิ่มมากขึ้น

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมามีศัลยแพทย์หลายท่านพยายามเสาะหา cadaver เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว แต่ก็ประสบอุปสรรคสำคัญคือ Fresh cadaver ที่ยังไม่ผ่านกระบวนการดองซึ่งหายากมาก cadaver ที่ถูกดองฟอร์มาลินก็แข็งเกินกว่าที่จะทำการฝึกผ่าตัดและมีกลิ่นเหม็นรุนแรง สุดท้ายคือการขอ cadaver มาใช้ไม่อยู่ในระบบการให้บริการปกติ ศัลยแพทย์จะต้องใช้ความพยายามเสาะหาเอง

อย่างไรก็ตามความต้องการดังกล่าวก็เป็นเพียงความต้องการของศัลยแพทย์กลุ่มเล็ก ๆ ไม่ค่อยเป็นที่ทราบกันมากนัก จนกระทั่งไม่กี่ปีที่ผ่านมาการจัดประชุม surgical workshop แบบ hands on course ซึ่งเป็นการฝึกอบรมระยะสั้นของวิชาที่เกี่ยวกับการผ่าตัด ได้ประยุกต์ให้มีการฝึกหัดผ่าตัดจริงกับ cadaver เป็นที่นิยมมากในต่างประเทศทั่วโลกได้รับการยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าเป็นการฝึกอบรมการผ่าตัดที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมมากที่สุด ได้รับความสนใจอย่างมากจากอาจารย์แพทย์หลายท่านในหลายแผนก การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการที่ไม่ต้องใช้ cadaver แต่ใช้ชิ้นส่วนอวัยวะของสัตว์หรือหุ่นจำลองแทน จุฬาฯ ได้ดำเนินการจัดประชุมไปหลายครั้งแล้วได้รับความนิยมมาก

ส่วนการจัดประชุมที่ต้องใช้ cadaver จริง เช่น Neurosurgery, Hand surgery, head & neck surgery ยังไม่สามารถดำเนินการได้เพราะไม่มี soft cadaver ความต้องการ soft cadaver เพื่อการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการดังกล่าวเป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่ก่อให้เกิดหน่วยงานใหม่ขึ้นในคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชื่อ **"ศูนย์ฝึกผ่าตัด"** (Surgical Training Center) บุคคลที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการผลักดันดังกล่าว คือ **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์มานัติ อุทุมพฤกษ์พร** รองคณบดีฝ่ายวางแผน ฯ, **ผู้ช่วยศาสตราจารย์แพทย์หญิง อรศรี รมยะนันทน์** หัวหน้าภาควิชากายวิภาคศาสตร์, **รองศาสตราจารย์ นายแพทย์สุรชัย เดารพธรรม** หน่วยประสาทศัลยศาสตร์, **รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ธันวา ตันสถิตย์** หัวหน้าหน่วยมหกายวิภาค (Gross Anatomy) โดยได้รับความสนับสนุนจาก **รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ ปรีดา ทัศนประดิษฐ์** คณบดีคณะแพทยศาสตร์ , รองศาสตราจารย์ นายแพทย์วีรพงษ์ ศาสตรสาธิต, ศาสตราจารย์ นายแพทย์อำนวย คัจฉวารี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ศิริพรชัย ศุภนคร, อาจารย์ นายแพทย์วินัย แวดวงธรรม ***หูดอจมูก***, รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ประพันธ์ กิติสิน, รองศาสตราจารย์ นายแพทย์

*ภาควิชากายวิภาคศาสตร์ ภาควิชาโสต นาสิก ลาริงซ์วิทยา คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทวีสิน ตันประยูร, อาจารย์ นายแพทย์พัฒน์พงศ์ นาวีเจริญ, อาจารย์ นายแพทย์บุญชู ศิริจินดากุล ***ศัลยกรรม***, รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ อดิศร ภัทราดูลย์, อาจารย์ นายแพทย์ชูเกียรติ เฉลิมพันธ์พิพัฒน์ ***กระดูกและข้อ*** รองศาสตราจารย์ แพทย์หญิงวินิดา บัณฑิต, รองศาสตราจารย์ แพทย์หญิงวิไล ชินธเนศ และอาจารย์ภาควิชากายวิภาคศาสตร์ทุกท่าน

เมื่อปลายปี 2540 หน่วยมหกายวิภาคศาสตร์ (Gross Anatomy) ได้ทำการทดลองเรื่องเล็ก ๆ เรื่องหนึ่ง คือเรื่องการควบคุมสภาพ cadaver โดยได้รับทุนสนับสนุนจาก อาจารย์ นายแพทย์สุพัฒน์ โอเจริญ และรองศาสตราจารย์ นายแพทย์สุรชัย เคารพธรรม โดยมีวัตถุประสงค์ว่าจะสามารถรักษาสภาพ cadaver ไม่ให้เน่า หากตั้งไว้ในอุณหภูมิห้อง 3 วัน (เพียงพอสำหรับการจัด workshop), ไม่มีกลิ่นเหม็นฟอร์มาลิน, สามารถควบคุมความอ่อนแข็งของเนื้อเยื่อได้, สีของเนื้อเยื่อมีสภาพใกล้เคียง fresh cadaver soft tissue plane คงเดิม 3 เดือนถัดมาการทดลองก็ประสบความสำเร็จ cadaver มีสภาพใกล้เคียงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และยังสามารถตั้งไว้ในอุณหภูมิห้องไม่เปิดเครื่องปรับอากาศโดยไม่เน่าประมาณ 2 สัปดาห์ เดือนเมษายน 2541 หน่วย Gross Anatomy จัดแถลงความสำเร็จของการทดลอง soft cadaver **รองศาสตราจารย์นายแพทย์เจษฎา แสงสุพรรณ** รองคณบดีฝ่ายบริหาร เปิดงานและกล่าวแสดงความยินดีต่อความสำเร็จ

แม้ว่าการทดลองดังกล่าวจะเป็นเพียงการทดลองเล็กๆ แต่ก่อให้เกิดประโยชน์สำคัญ 2 ประการคือ

1. **โครงการศูนย์อบรมเทคนิคการผ่าตัดได้รับการอนุมัติ** เพราะความสำเร็จจากการควบคุมสภาพ cadaver สามารถช่วยลดงบลงทุนจาก 7 ล้านบาทเหลือ 1.25 ล้านบาท

2. **เปลี่ยนสูตรดอง cadaver สำหรับนิสิตแพทย์** ได้ทดลองนำcadaver ดองสูตรใหม่มาใช้ในปีการศึกษา 2541 จำนวน 10 ร่าง พบว่า cadaver นุ่มกว่าเดิม มีกลิ่นฟอร์มาลินเล็กน้อย ไม่มีความแสบตาแสบจมูก สีไม่ดำ คุณภาพ cadaver ดองแบบใหม่ใกล้เคียงกันทุกร่าง

ศูนย์ฝึกอบรมเทคนิคการผ่าตัดมีข้อมูลสรุปดังนี้

1. สถานที่ตั้งศูนย์ฝึกอบรมเทคนิคการผ่าตัดได้

ตั้งอยู่ที่ชั้น 3 ตึกกายวิภาคศาสตร์ ห้อง 305 มีพื้นที่ รวม 435 ตารางเมตรแบ่งเป็น **1. 305 ก.** เป็นห้อง lecture **2. ห้อง 305 ข.** เป็นห้อง Hands-on ทั้งสองห้องติดตั้งเครื่องปรับอากาศขนาด 56,000 BTU รวม 6 เครื่อง ติดตั้งปลั๊กไฟสำหรับอุปกรณ์ทางการแพทย์ 100 จุด **3. มีห้องรับรอง** Guest lecturer สามารถให้บริการได้ตลอดปี *ยกเว้น* 3 เดือน คือ กรกฎาคม-กันยายน ซึ่งเป็นช่วงที่นิสิตแพทย์ใช้สถานที่เรียน Gross Anatomy

2. ระยะเวลาเริ่มดำเนินการ

เริ่มครั้งแรก คือ การประชุม Precongress skull base workshop ของ 8th ASEAN Congress of Neurological Surgery ปลายเดือนตุลาคม 2541 หลังจากนั้นตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2541 เป็นต้นไป จึงเริ่มให้บริการสำหรับงานอื่นๆ ถัดไป

3. คุณลักษณะของ cadaver ที่ให้บริการมี 2 แบบ คือ

1. split CADAVER เป็น CADAVER ที่ถูกแยกส่วนเป็น 6 ชิ้น ได้แก่ ศีรษะ 1 ชิ้น, แขน 2 ชิ้น, ขา 2 ชิ้น. ลำตัว 1 ชิ้น การตัดแยกส่วน CADAVER อาจเปลี่ยนแปลงให้ตามที่ผู้ใช้ต้องการ

2. whole body CADAVER

CADAVER ทั้งหมดที่ใช้สามารถเปลี่ยนแปลงสภาพได้ตามที่ผู้ใช้ต้องการและสามารถฉีดสีแสดงหลอดเลือดดำ,แดง ด้วย Silicone หรือ Resin ได้อีกด้วย

4. ประเภทของการให้บริการมี 3 ประเภทหลักคือ

1. การประชุมแบบ Hands-on Course ให้บริการเตรียม soft cadaver เทคนิคต่างๆ สำหรับการจัด surgical workshop ที่เป็น hands-on courseให้แก่ภาควิชาต่างๆ ภายในคณะแพทย์จุฬาฯ เป็นหลัก นอกจากนี้อาจให้บริการแก่สถาบันอื่นๆ ด้วย โดยมีเงื่อนไขสำคัญคือสำหรับการจัดประชุมภายในคณะแพทย์จุฬาฯ จะถือเป็นการจัดการฝึกอบรมร่วมกันระหว่างภาควิชาต่างๆกับภาควิชากายวิภาคศาสตร์ทุกครั้ง อาจารย์ภาควิชากายวิภาคศาสตร์ที่ปฏิบัติการอยู่ในศูนย์ฝึกอบรมเทคนิคผ่าตัดถือเป็นผู้ร่วมจัดประชุมการฝึกอบรมด้วยเสมอ รวมทั้งการจัดฝึกอบรมร่วมกับสถาบัน-

อื่นๆ ทั้งในและนอกประเทศ

2. การบริการอาจารย์แพทย์ และแพทย์ประจำบ้านเป็นรายบุคคล

อาจารย์แพทย์และแพทย์ประจำบ้านสามารถใช้ CADAVER ได้โดยสะดวก สำหรับการฝึกผ่าตัดหรือการเรียน surgical anatomy ศูนย์ฯ จะบริการจัดเตรียม CADAVER แบบที่เหมาะสมให้, บริการช่วยเหลือการฝึก, การทำความสะอาดและจัดเก็บหลังใช้งาน ผู้ใช้บริการสามารถนัดหมายวันเวลากับเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึก ฯ ได้ตามความสะดวก **โดยติดต่อกับ คุณถาวร เพชรอุดม, คุณ** ¤ÃÙ¡Ò¹Ô¨ ¤Ã¹Ø¡Ô¨ ***โทรศัพท์ภายใน 3236 (สายตรง) หรือ 4281 โทรศัพท์สายนอก 2528181-9 ต่อ 3236 หรือ 2564281, โทรสาร 2527028,*** (เปิดดำเนินการเดือนพฤศจิกายน 2541)

3. การสนับสนุนการวิจัย

specimen ที่เหลือจากการใช้ใน Hands-on course สามารถใช้ทำวิจัยทาง surgical anatomy ได้ต่อไป หรืออาจจัด specimen ต่างหากตามความเหมาะสมโดยติดต่อกับประธานหรือเลขานุการคณะกรรมการศูนย์ฝึกฯ

รองศาสตราจารย์ นายแพทย์สุรชัย เคารพธรรม ประสาทศัลยแพทย์ เป็นผู้หนึ่งที่มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมประชุมแบบ Hands-on course **ในต่างประเทศ** เล่าให้ฟังว่า จากประสบการณ์ของอาจารย์ในประเทศแถบเอเชีย แม้กระทั่งในญี่ปุ่นก็ไม่เคยเห็น soft specimen แบบที่จุฬาฯ เตรียมได้ขณะนี้ เคยเห็นแต่ในสหรัฐ ในประเทศไทย จุฬาฯ คงเป็นสถาบันแรกสามารถเตรียมได้ และอาจเป็นสถาบันแรกๆ ในเอเชียที่เตรียม soft cadaver ได้ ศักยภาพตรงนี้จึงถือเป็นจุดแข็งของคณะแพทย์จุฬาฯ แต่สิ่งที่คณะกรรมการศูนย์ฝึกอบรมเทคนิคการผ่าตัดตระหนักเป็นอย่างยิ่ง คือประโยชน์ของศูนย์ฝึกฯ จะเกิดอย่างสูงสุดก็ต่อเมื่อมีการใช้งานอย่างกว้างขวางเท่านั้น ไม่ใช่เพราะมี soft cadaver ดังนั้นบุคคลากรของคณะแพทยศาสตร์ จุฬาฯ จะสามารถเก็บเกี่ยวประโยชน์จากศูนย์ฝึกฯ มากน้อยเท่าใดขึ้นอยู่กับความต้องการแต่ละท่าน ศูนย์ฝึกฯ มีปณิธานที่จะสร้างระบบที่ยืดหยุ่นที่สุดเพื่อให้ทุกท่านใช้งานได้โดยสะดวกที่สุด เพราะต้องการให้เกิดประโยชน์แก่ทุกๆ ท่านอย่างเต็มที่

คณะกรรมการศูนย์ฝึกอบรมเทคนิคการผ่าตัด มีรายนามดังต่อไปนี้

1. รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ธันวา ตันสถิตย์ ประธาน
2. รองศาสตราจารย์ นายแพทย์สุรชัย เคารพธรรม กรรมการ
3. รองศาสตราจารย์ นายแพทย์อดิศร ภัทราดูลย์ กรรมการ
4. อาจารย์ นายแพทย์วินัย แวดวงธรรม กรรมการ
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ศิรชัย จินดารักษ์ กรรมการ
6. อาจารย์ นายแพทย์ ถนอม บรรณประเสริฐ กรรมการและเลขานุการ

ติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่

อาจารย์ นายแพทย์ถนอม บรรณประเสริฐ
152 - 222503, 01 - 8252652
ภาควิชากายวิภาคศาสตร์ โทร ฯ, โทรสาร 2527028, 2564281
ภาควิชาโสต นาสิก ลาริงซ์วิทยา โทร ฯ 2564103